Hiiu maakonnaplaneeringu teemaplaneering

TUULEENERGEETIKA

II köite lisa 1

Aprill 2013

1 Ülevaade planeeringu avaliku väljapaneku ja arutelu tulemustest

Hiiu Maavanema 30.10.2012 korraldusega nr 1-1/158 võeti teemaplaneering vastu Hiiu maakonnas.

Otsustati korraldada teemaplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande avalik väljapanek 14.11.2012-12.12.2012 ja arutelu 14.12.2012.
Kuna mitmed ettepanekud planeeringule jõudsid maavalitsusse niivõrd hilja, et neile ei õnnestunud enne avalikku arutelu nõuetekohaselt vastata, siis toimus 14.12.2012 avalik arutelu vaid KSH aruande avaliku aruteluna.
Planeeringu avalikku arutelu korrati protseduurireegleid korrektselt järgides 21.01.2013.

Avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu ajal esitati ettepanekuid/vastuväiteid/küsimusi 23 isiku/organisatsiooni poolt.
Kõik esitatud ettepanekud/vastuväited/küsimused olid esitatud pigem eeskätt planeeringule, mitte KSH'le (kuigi loomulikult sisaldus ka KSHga rohkem haakuvaid teemasid). Vastuste koostamisel tegi planeeringu koostamise korraldaja koostööd planeeringu konsultandi ja KSH eksperdiga, miskaudu on vastataud ka KSH'ga rohkem seotud küsimustele planeerimise koostamise korraldaja kaudu.

Planeeringu koostamise protsess (sh KSH) on kajastatud vastavasisulisel internetilehe/portaalis. http://4maakonnatuuleenergia.hendrikson.ee

Konkreetsemalt kõnealused kirjad ja vastused neile, samuti avaliku arutelu protokoll asuvad alamaadressil http://4maakonnatuuleenergia.hendrikson.ee/planeeringu-menetlemise-dokumendid-.html

Väljavõte projekti internetiportaalist.

Planeeringu menetlemise dokumendid

Hiiumaa

Avaliku arutelu protokoll (14.12.2012)

Avaliku arutelu protokoll (21.01.2013)

Avalikul arutelul osalejad (21.01.2013)

Kellelt	Vastus
H. Rinne, A. Sonnenberg (08.12.12)	Vastus (07.01.13)
A. Kivisiv (10.12.12)	(07.01.13)
H. Russak (10.12.12)	(07.01.13)
S. Rüütel (10.12.12)	(07.01.13)
V. Laur (10.12.12) V. Laur (21.01.13)	(07.01.13)
Ü. Kikas (10.12.12)	(07.01.13)
J. Ugam (11.12.12) J. Ugam Vastuskiri Lisa1 (07.01.13) J. Ugam Vastuskiri lisa2 (07.01.13) J. Ugam Vastuskiri lisa3 (07.01.13) J. Ugami vastus (23.01.13) J. Ugami vastus1 (23.01.13) J. Ugami vastus2 (23.01.13) J. Ugami vastus3 (23.01.13)	(07.01.13)
G. Aug (11.12.12)	(07.01.13)
E. Laur (10.12.12)	(07.01.13)
A. Leetmaa (12.12.12)	(08.01.13)
Emmaste Vallavolikogu (12.12.12)	(07.01.13)
I. Talts (12.12.12) I. Talts (23.01.13)	(07.01.13)
J. M. Künnap (12.12.12)	(07.01.13)
K.Taperson (12.12.12)	(07.01.13)
K. Kaldoja (12.12.12)	(07.01.13)
MTÜ Ühendus Kodukant Hiiumaa (12.12.12)	(07.01.13)
K. Ugam (12.12.12)	(08.01.13)
M. Kross (12.12.12)	(07.01.13)
M. Jeeser (12.12.12)	(07.01.13)
M. Kolle (12.12.12)	(07.01.13)
U. Selirand (12.12.12)	(07.01.13)
T. Kähr (12.12.12)	(07.01.13)
E.-S. Tüür (13.12.12)	(07.01.13)

Alljärgnevalt on esitatud kahe avaliku arutelu protokollid. Teisi kirju ei ole käesolevas lisas esitatud, kuna see dubleeriks ülemäära planeeringu koosseisus esitatavat dokumentatsiooni.

Avaliku arutelu protokoll 14.12.2012

Maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu „Tuuleenergeetika" avalik arutelu

Käina

12. 12. 2012

Algus kl 16.05

Juhatas: Aare Villu Kattel

Protokollis: Urve Pill

1. Aare- Villu Kattel, sissejuhatus
   Ettepanekud tulid viimasel kahel päeval, mõned ka viimasel tunnil. Järgmine avalik arutelu toimub 21. jaanuaril 2013. A. Kuid täna toimub planeeringu KSH arutelu.
2. Maavanem Riho Rahuoja.
   Vaadates tagasisidet, mis planeeringule saabus – see oli väga emotsionaalne, ettepanekuid oli palju, vastame kõigile. Kaalun igat oma otsust väga põhjalikult, kõik otsused peavad olema kasulikud Hiiumaale. Ma ei tea, kumb otsus on õige 20 aasta pärast – kas planeeringu kehtestamine või mittekehtestamine.
   Maakonnaplaneering annab võimaluse, iseasi kas neid kasutatakse ära või ei.
   Maakonnaplaneering ütleb, et kui keegi kunagi tahab siia elektrituulikuid püstitada, siis selle jaoks on see ainuke koht, mujale neid teha ei tohiks.
   Kirjadest kumab läbi usalduskriis – me ei julge kellelegi mitte mingit võimalust anda, sest me arvame, et seda kasutatakse kurjasti ära. Ma tahaks loota, et see ei ole nii.
3. Kuido Kartau- planeeringu tutvustus.
   Eesmärk oli välja töötada üldised põhimõtted, leida alad ning põhimõttelised liinide asukohad, leida võimalikud kompensatsioonimehhanismid.
   Täna on üldine konsensus Euroopas, et kliimamuutustega tuleb tegeleda, sellest üks meede on taastuvenergeetika.
   Planeering vajalik et suunata arendajate impulsiivseid planeeringuid.
   Planeering käsitleb elektrituulikuid võimsusega üle 500 MW ja kõrgusega maksimaalselt 250m (koos labadega). Nii kõrgeid tuulikuid praegu olemas ole kuid me ei taha, et planeering väga ruttu vananeks. Planeering püüab nähtava tehn. arengu raames anda võimaluse. Lubatav müratase on 110 dB.
   1:100 000 on maakonnaplaneeringu mõõtkava.
   40 dB on Eestis öine müranorm. Teatud tingimustes on see garanteeritud 500m kaugusel. 500m on piisav ühe tuuliku puhul. Teistes maakondades on kokku lepitud kaugus 1 km, Hiiumaal 2 km.
   848 ha on arendusala pindala Hiiumaal, kokku 4 maakonnas 8859 ha.
   Arendusala ümber on arenduspiirkond, mida täpsustatakse järgnevate planeeringute raames.
   Hiiumaal on käsitletud (pisut täpsemalt kui teistes 3 maakonnas) juurdepääsuteid ja liitumist.
   Kompensatsioonimehhanismid on ettepanekutena ja soovitustena, see on järgnevate planeeringute läbirääkimiste küsimus kohaliku omavalitsuse ja arendaja vahel.

Sellele planeeringule peab järgnema järgmine täpsem planeering – üldplaneering, üldplaneeringu teemaplaneering või detailplaneering.
Planeeringus on 19 tingimust, mis peavad olema täidetud, et võimalikke riske vähendada.
Küsimus- algul oli juttu taastuva energeetika teemaplaneeringust, mis laiem kui tuuleenergeetika. Kes selle ülesande ära muutis?
Kuido Kartau – minul oli juba riigihankes tuuleenergeetika teemaplaneering.
Aare-Villu- kui 4 maavanemat said kokku ja arutati planeeringu koostamisele asumist, siis koosoleku memorandumis oli küll sõna taastuvenergeetika teemaplaneering kuid koosoleku sisu oli siiski tuuleenergeetika teemaplaneering
Mis puudutab taastuvenergeetikat laiemalt, võib edaspidi asuda mõne järgmise Taastuvenergeetika liigi kallale kuid peab mõtlema, mida me tahame saavutada või mida me püüame lahendada ja tuleb meeles pidada, et planeering on ruumiline planeering.
Riho Rahuoja- kogu taastuvenergeetika ei vaja ruumilist planeerimist. Omavalitsuste liit 1. oktoobril kiitis heaks taastuvenergeetika tegevuskava, kus on see nii bioenergeetika kui päikeseenergeetika. Et päikeseenergeetikat kasutusele võtta, ei vaja me maakonnaplaneeringut, puidu kasutuselevõtuks me ei vaja maakonnaplaneeringut, piisab taastuvenergeetika tegevuskavast.
Küsimus- praegu on arutlusel kogu maakonna strateegia-arengukava. Kui me teeme enne selle tuuleenergeetika planeeringu, peame me kogu maakonna arengustrateegia selle järgi paika panema. Ma arvan, et vastupidi on õigem.
Riho Rahuoja- seda planeeringut kinnitades, me loome võimaluse. Me ei otsusta, kas tuleb tuulegeneraatoreid vaid loome võimaluse seda teha.
Küsimus- ma ei ole tuugenite vastu, ma räägin loogilist järjekorda. Inimeste üldine nõusolek tekib üldstrateegia aruteluga.
Riho Rahuoja- need võiksid paralleelselt joosta. Võib arengustrateegiat järgi oodata ja mitte selle planeeringuga edasi tegeleda. Ka see on üks võimalus kuid tuleb mõelda, mida see meie jaoks tähendab.
Aare Villu Kattel- taastuvenergeetika tegevuskava näeb ette taastuvenergeetika suuremat kasutuselevõttu ja näeb ette kahte põhilist allikat – tuuleenergeetika ja biomass.
Mati Lüsi – missugused on järgmised sammud, kuidas me ehitame metsateid. Biomass, biogaas. Kindlasti on siin oma ruumilise planeerimise komponent sees.
Aare- Villu- vajadusel jah. Peame mõtlema, mis see võti on, kui me asume järgmise teema kallale.
Uku Pihlak- tuleb uus tehnika, uus teema, uued mõjud, uued uurimused, tulemused, mis siis saab?
Kuido Kartau- teadmisi on maailmas palju, erinevad tõed, seisukohad. Katsume olla keskkohas, mis momenditeadmised on. Võtame valiku neist teadmistest ja jätame kõige radikaalsemad kõrvale. Kui näiteks selgub, et müratase peaks olema midagi muud, siis ükski planeering ei luba teha midagi seadusevastast. Kui seadus muutub, tuleb seda rakendada.
Urve Pill- ülevaade laekunud ettepanekutest.

Kuido Kartau- planeeringus kasutatavad andmebaasid olid päris head, aga mitte täiuslikud. Kombineerisime erinevaid andmeid. Müranorm ei ole nii täpne. Öine norm- inimesed on majas sees, ei maga elamumaa piiri peal. Seda on arutatud Terviseametiga ja erinevate institutsioonidega, ametkonnad on meie lähenemist aktsepteerinud. Järgmise etapi planeeringus tuleb kõik uuesti läbi analüüsida. Antud planeering on maakonnaplaneering, mille täpsusaste ei ole suur, mõõtkavaga 1:100 000.
Selirand- kas need 9 ettepanekut, kus soovitakse taastuvenergeetika teemaplaneeringut, välistavad tuugenid ja eelistavad teisi taastuvenergeetika liike?
Urve Pill- ei. Seal oli ettepanekuid, kus öeldi, et lõpetage see tuuleelektrijaamade planeerimine ära ja keskenduge teistele taastuvenergeetika liikidele. Kuid enamasti sooviti, et peaks käsitlema ka teisi taastuvenergeetika liike, mitte ainult tuuleenergeetikat.
Matti Seeber- kas tuulikud ei sega merikotkaid?
Aare-Villu- kotkastega on planeeringus arvestatud, kotkapesade ümber on tõmmatud puhvrid.
Inge Talts- kui on ette nähtud suure visuaalse mõjuga objekt, siis võib maad sundvõõrandada, maa sundvõõrandamine on planeeringusse sisse kirjutatud. Eesti 2030+ ei ole ette nähtud hiiumaale maismaa tuuleparke- kaardil ei ole Hiiumaale märgitud maismaa tuuleparke. Sõnalises osas on öeldud, et põhiliselt planeerida neid Virumaale. Kuni 10M võib ühendada jaotusvõrku. Alates 100M saab ühendada põhivõrku - 30MW ühendamine on problemaatiline. Ehk see planeering ei vasta Eesti üleriigilisele planeeringule.
Eleringi esindaja- saarte piirkonnas on ühendamine problemaatiline.
Tuuliki Kasonen- sundvõõrandamise teema on olnud varem päevakorras- ühegi tuulepargi pärast ei hakata kunagi kellegi maad sundvõõrandama. Oleme tellinud juriidilise ekspertiisi, et te seda valet enam ei levitaks.
KuidoKartau- dokumendis on tsitaat seadusest kuidas sundvõõrandatakse ja ka selle, et seda põhimõtteliselt ikkagi ei tehta.
Tuuliki Kasonen- kui tekib olukord, kus rajatakse elektrijaam, millest sõltub kogu eesti tulevik, ilma milleta elektrivarustus katkeks, siis võib see kõne alla tulla. Tuuleenergia projekt ei ole riigi julgeoleku seisukohast nii oluline.
Aare-Villu Kattel- see on põhjendamatu hirm. See teema on olnud varem päevakorral, see on hirmu külvamine. Sellist ohtu ei ole. Vaatame sõnastuse uuesti üle
Ats Aug- kas maaomanikega on räägitud, kooskõlastatud?
Aare-Villu Kattel- planeeringu protsess on avalik, kogu aeg avalikkuse silme all. Joonobjekti planeerimisel tuleb kontakti astuda, praegu mitte. Maakonnaplaneeringu üldistusaste on väga suur.
Kuido- alates 5 tuulikust, 7,5 MW on planeerimisseaduse järgi olulise ruumilise mõjuga objekt. Nende asukohti valitakse vastava planeeringu kaudu.
Aare- Villu Kattel- Hiiumaal on 1 ORM valitud- loomsete jäätmete matmispaik. Seal sai leping tehtud valla ja RMK vahel. Sundvõõrandamiseks ei ole põhjust.
Kristi Ugam- on vaja välja selgitada, milline on soodne kombinatsioon taastuvenergeetika liikidest ettevõtjatele, et saaks endale elektrit toota – see oli idee.

Miks seda planeeringut üldse tarvis on? KHS hindaja peab olema sõltumatu.
Tuleks teha rahva terviseuuring juba enne, et oleks millega võrrelda. Me ei pea tegema kõiki lollusi järgi.
Tuuliki Kasonen- just selline planeering teile tehtigi, et siia tuulikuid ei tuleks. Tegelikult pidi planeering olema selline, mis leiaks alad, mis oleksid sobilikud elektrituulikute paigaldamiseks. Meie hinnangul see planeering oma eesmärki ei täitnud, enamik alasid ei ole siiski sobivad- alad on rannikust kaugel, liinidest kaugel. Projekt on majanduslikult ebaotstarbekas, elektritarbijad maksava lõpuks elektri kinni. See ei olnud üllatus, me teadsime seda juba enne. 1, 2 tuulikut enda jaoks saab panna, see ongi ju see, mida te tahtsite. Mille vastu te võitlete?
Kuido Kartau- Hendrikson&Ko on kõike teinud vastavalt seadusele, meid ei ole kriminaalkorras karistatud. Kui teil on mingeid fakte, siis pöörduge politseisse, muidu võib seda võtta laimuna.
Küsimus- allkirju tuugenite vastu on pea samapalju kui Hiiumaal elanikke, kas see ei loe?
Aare-Villu Kattel- see loeb, see oli omavalitsuste ettepanek, teha planeering.
Uus avalik arutelu on 21. jaanuaril, esmaspäeval, 2013 kell16.00.

Lõpp 17.36
Urve Pill

Avaliku arutelu protokoll 21.01.2013

Tuuleenergeetika avalik koosolek

Protokoll

Käina. 21.01.2013, algus kell 16.02

Juhatas: Aare-Villu Kattel

Protokollis: Urve Pill

Päevakava:

1. Margus Mihkelsoo "Tuulegeneraatorite müra normeerimine" (skype) (Terviseamet, keskkonnatervise osakond)

2. Matti Lüsi, Hiiumaa 2020 taastuvenergia tegevuskava (SA Tuuru)

3. Jaanus Valk (Hiiumaa Omavalitsuste Liit)

4. Kuido Kartau, planeeringulahenduse tutvustus (Hendrikson & Ko)

5. Sõnavõtud (max 10 min) Registreeritud: Jaan Ugam. Maie Jeeser. Kristi Ugam

6. Riho Rahuoja, planeeringu avaliku väljapaneku tulemused (Hiiu Maavalitsus)

7. Urve Pill, planeeringu avaliku väljapaneku tulemused (Hiiu Maavalitsus)

Aare-Villu Kattel- sissejuhatus, päevakava tutvustus.

Margus Mihkelsoo. Tuulegeneraatorid on ette nähtud elektrienergia tootmiseks, seega on õige hinnata nende müra kui tööstusmüra. Müra hindamiseks rajatavate objektide puhul tuleb kasutada müra taotlustasemeid, mis on toodud sotsiaalministri 4. märtsi 2002.a määruses nr 42 §5 lg 4 p 2 – tööstusmüra tasemed. 4 kategooriat. Kõige rangemad nõuded 1. kategooria aladel- looduslikud puhkealadel, tervishoiuasutuste puhkealadel. Tihti hinnatakse ainult müratasetet elamute juures, ehkki müratase on normeeritud ka muudel aladel. Tuulegeneraatorite müra puhul on müratase sõltuvalt ala kategooriast 35-55 dB. Põhiliselt on tegemist elamute juures II kategooriaga, eriti maatingimustes- seal peaks olema müra normtase 40 dB. S o on öine tase kuna tuulegeneraator töötab pidevalt. IV kategooria alal on müra normtasemeks 55 dB kuid sageli seda ei ole üldse hinnatud. Kui tegemist on maatulundusmaaga, peaks müratase mitte ületama 55 dB. Antud juhul on tuulegeneraatorite kaugus üle 2 km elamutest – müratasemete tõus on minimaalne kuna nad jäävad nii kaugele. Aulepa tuulepargis on tehtud mõõtmised - 700 m kaugusel on saavutatud 40 dB.

Terviseamet ei ole uurinud tuulegeneraatorite mõju inimese tervisele. Hinnangu andmisel lähtume kehtestatud müra normtasemetest. Et terviseuuringut teha, küsitlusest ei piisa. Eesti tingimustes on sellist uuringut raske teha, kuna ei jätku uuritavaid. Peaks olema 2 võrdlusgruppi- ühed, kes elavad tuulegeneraatori mürapiirkonnas ja teised, kes ei ela. Koostiselt peaks need 2 gruppi olema identsed.

Müratase 40 dB ei kutsu esile kuulmisorgani kahjustusi kuid võib osale elanikkonnast avaldada toimet kesknärvisüsteemi vahendusel.

Negatiivsed mõjud seoses tuuleparkide rajamisega- müratasemete tõus sõltuvalt kaugusest, elektrienergia kallinemine, pikk tasuvusaeg, visuaalne mõju. Kuna Hiiumaal hakkavad lähimad generaatorid asuma enam kui 2 km kaugusel, negatiivseid mõjusid ei teki.

Positiivsed mõjud- õhu saastatuse langus elektri tootmiskohas, taastuvenergia

Ebaolulised mõjud- vibratsioon, infraheli, elektromagnetväljad. Toime on ebaoluline nende madala taseme tõttu. Tiivikuid käivitab tuul, mis on ise infraheli allikaks. Tuulegeneraator muundab helispektrit, tulevad sisse kõrgema sagedusega komponendid, seetõttu infraheli tase langeb.

Kas rajada otsustavad KOV, elanikud, arendajad. Terviseamet on siin erapooletu, hindab vaid müranormidele vastavuse seisukohalt.

Terviseamet viis 2011.a lõpul läbi sihtuuringu „Tuulegeneraatoritest tulenev müra" Aulepas, Virtsus, Hanilas toimus elanike küsitlus seoses tuuleparkide müraga. Küsitleti 54 majapidamist, täidetud küsitluslehti oli 36. Selgus, et kõige häiritumad olid vanusegrupp 41 – 50, kes pidasid tuulegeneraatorite poolt tekitatud müra väga häirivaks nii väljas kui ka ruumides.

Täiendavalt teostati müra mõõtmine Aulepa tuulepargi territooriumil ja lähiümbruses. Müramõõdistamise tarkvara andis madalamad tasemed kui saadi mõõtmiste teel. 700 m kaugusel tuulegeneraatorist saadi tulemuseks 40 dB. Uuringu kokkuvõtted avaldatakse Terviseameti kodulehel lähiajal.

Inge Talts- ütlesite, et Aulepas olid inimesed häiritud kuid samas ütlesite, et see ei mõju inimeste tervisele. Tervis on täieliku heaolu seisund. Kuidas te kommenteerite, et inimesed on häiritud, aga see ei mõjuta nende tervist.

Margus Mihkelsoo- kui inimeselt küsida, kas tuulegeneraatorid häirivad ja ta vastab, et häirivad, siis ei saa otsustada, kas see mõjub tervisele. Eestis kehtivad müratasemed on isegi madalamad kui WHO poolt soovitatavad, mis pakub soovitatavaks müratasemeks 45 dB. Müratasemed on kokkuleppelised suurused- arvestatakse inimestega, majanduslikke olusid.

Inge Talts- kas te olete tutvunud Rootsis tehtud uuringutega- sama tugevusega müra linnas häirib vähem kui maakohtades. Kuidas te kommenteerite meil kehtivaid norme selle valguses.

Margus Mihkelsoo- mitmetes riikides on soovitus, et tuulegeneraatori müratasemе normi võiks kehtestada sõltuvalt taustmüra tasemest. Müranormid on ülevaatamisel, sel aastal peaks hakatama välja töötama uusi müranorme. Ma ei tea, kas normid tulevad rangemad või vähem rangemad.

Inge Talts- meil on normeeritud müra kõrgemas spektris, madalam spekter on normeerimata.

Margus Mihkelsoo- madalsagedusliku müra osas on soovituslikud tasemed elamutes, need on toodud sotsiaalministri müramääruses nr 42.

Inge Talts- kas elamualal mõõdetakse müra elamu sees või elamust väljas?

Margus Mihkelsoo- tavaliselt toimuvad mõõtmised elamust väljas. Kui elamu on ehitatud vastavalt ehitusnormidele, peaks müratase olema kindlustatud ka elamu sees. Kui väljas vastab normidele ja elamu sees ei vasta, on midagi lahti hoonega.

Inge Talts- kui tuulepargi valmimise järgselt selgub, et elamualal ei vasta müratase normidelemis saab edasi?

Margus Mihkelsoo- siis on tehtud mürahinnang valesti ja vastutab firma, kes selle hinnangu tegi. Siis tuleb midagi ette võtta. Sellepärast on aluseks taotlustase. Hiljuti tuli välja uus keskkonnaministri määrus nr 16. Seal on aluseks võetud piirtase mitte taotlustase. Kui lähtutakse sellest määrusest, võib müra veelgi rohkem lubada.

Kohalikul omavalitsusel on õigus lubatavat müratasetlangetada 3 dB rangemaks.

Kristi Ugam- tegin KSH programmi ettepaneku teha eelnevalt terviseuuringud elanikele, et oleks võimalik hinnata tuulepargi järgseid näitajaid. Planeerija kirjutas mulle vastu, et see ei ole oluline.

Margus Mihkelsoo- mõju ei avaldu koheselt, tulemused ilmnevad alles 10 aasta pärast. Kuulmiskahjustused ilmnevad alles alates 80 dB, olulisem on mõju kesknärvisüsteemi vahendusel.

Aare-Villu Kattel- kokkuvõtvalt Aulepas 700 m kaugusel paikneva elamu juures oli müratase 40 dB. Meil on minimaalseks kauguseks 2 km ja on võimsusepiirang 30 M- võime hinnata, et on piisav ettevaatus, et müratase jääks alla 40 dB

Margus Mihkelsoo- Aulepas oli tegemist 15 3,2 MW tuulegeneraatoriga, lähim tuulik asub seal 745 m kaugusel. Müra oli 40 dB lähedane. Mõõtmisega on probleem, et hakkab häirima taustmüra. Tuuliku müra väheneb kaugusega, aga taustmüra jääb samaks- seepärast olid tulemused kõrgemad kui arvutuste teel saadud. Kui kaugus kahekordistub - langeb müratase ca 3 dB.

Aare-Villu Kattel - kas kaugus 2 km on piisav infraheli sumbumiseks?

Margus Mihkelsoo- infraheli allikaks on massiivsed kehad- maavärinad, merelained, suurte õhumasside liikumine. Tuule poolt tekitatav infraheli on kõrgem kui tuulegeneraatori poolt tekitatav, seda on näidanud ka uuringud. Infrahelil ei ole olulist mõju inimese tervisele, kuna selle tase jääb looduslikust foonist madalamaks. Infraheli põhiallikas on tuul mitte tuulegeneraator.

Ülo Kikas- jäid arvestamata tuuliku võimsus ja kõrgus, selles planeeringus on kõrgus 250 m, võimsus 10 MW. Kas teil on andmeid selliste tuulikute mõjust?

Margus Mihkelsoo- tegu on ka uuemate tuulegeneraatoritega. Müra tekitab ülekanne. Uuemates tuulikutes on ilmselt arvestatud müraga rohkem.

Ülo Kikas- loogika ütleb, et mida suurem on liikumapanev pind, seda suurem müra. Olen kuulnud, et infraheli kasutatakse ka relvadena. Olen lugenud, et see on oluline uute normide väljatöötamisel.

Margus Mihkelsoo- mingid tasemed pidid esile kutsuma hallutsinatsioone, maailmas on seda vähe uuritud. Tuulegeneraatori infraheli tase on madalam kui tuule enda infraheli tase. Tuulegeneraator ei saa tekitada kõrgemat infraheli kui tuul- energia jäävuse seadus. Tuulegeneraator ise ei tooda vaid kasutab tuuleenergiat.

Taavi Ugam- kuidas saab tuul tekitada suurema heli- kui tuul ise puhub on laminaatvoolamine, mis on vaiksem. Puutub kokku labaga, tekib turbulents- see on mürarikas.

Margus Mihkelsoo- see on ikkagi kuuldav heli mitte infraheli.

Matti Lüsi- Hiiumaa 2020 taastuvenergia tegevuskavast. Vahemärkus- kui ehituskonstruktsioonist tulenevalt on müra hoone sees suurem kui väljas, siis see on hoone omaniku mure. Gotlandil näiteks on see arendaja probleem. Näitab suhtumise erinevust.

Peaksime oma tähelepanu fokuseerima teisiti- kas inimtegevus mõjutab kliimat või ei. Vastus „mõjutab" tuleb lõppkokkuvõttes odavam. 20/20/20 – 20% rohkem taastuvenergia allikaid, 20% vähem elektri tarbimist, 20% vähem süsihappegaasi emissiooni- see on Euroopa energiapoliitika eesmärk. Energia hinnad maailmas kasvavad.

Hiiumaa taastuvenergeetika tegevuskava tegeleb Hiiumaa asjadega, Hiiumaa majandusega.

Me ei suuda muuta energia hinda, ükski ettevõte ei müü alla turuhinna. Me saame pakkuda ettevõtetele võimalust seda ressurssi kasutada, seeläbi nende tulu suureneb. Võiksime ehitada koostootmisjaamu, kasutada biogaasi, peaksime püstitama paljude väiketuulikute asemel vähe suuri tuulikuid- visuaalne mõju on väiksem, mõju keskkonnale on väiksem. Väikesed tuulikud kipuvad tegema rohkem müra. Päikesekollektorid on kallis, entusiasti lõbu praegu, aga see muutub.

2020. aastaks peaks uued ehitatavad hooned olema ligi0energiahooned, peaksime juba praegu olema suutelised neid ehitama. Avaliku sektori roll on aidata Hiiumaa ehitajal õppida ehitama neid hooneid.

Peame:

- õppima langetama õigeid tehnoloogilisi valikuid

- ehitama nõutavas kvaliteedis

- tagama kuluefektiivse tootmise.

Mari Kolle- Gotlandi näitel- mis on väikesed, mis on suured tuulikud?

Eesti Tuuleenergia Assotsiatsiooni kodulehelt lugesin, et väiketuulikud on kodumajapidamiste tarbeks püstitatud, suured alates 1MW.

Matti Lüsi- Gotlandil asendati 500 MW ja 200 MW tuulikud 2 MW tuulikutega. 2 MW müratase oli sarnane, kuid neid oli vähem vaja.

Aare-Villu Kattel- kokkuvõte- tegevuskavas on 2 peamist suunda - biomassi ja tuuleressursi kasutamine oleks Hiiumaal mõistlik. Õigem oleks kasutada pigem vähem arv suuri kui palju väikesi tuulikuid.

Matti Lüsi- nii on see praegu kirjas, see ei ole absoluutne. Ei ole tehtud selget eelistust, et peaks püstitama suuremaid elektrituulikuid, võivad olla mõlemad – nii suured kui väikesed. Mina ise eelistaks panna pigem 1 suurt kui palju väikesi. Investeeringu maksumuses oleks samuti oluline vahe.

Jaanus Valk- olete kõik oodatud 1. veebruaril toimuvale arenguseminarile Kõrgessaares, teemaks biokütuste kasutamise võimalused.

Omavalitsused on oma seisukohad öelnud, neid on planeerija arvestanud, pigem rohkemgi. Mulle isiklikult see planeering meeldib. Hiiumaa on Läänemere kõige sõltuvam saar välisenergiast. See, mis me oma ressurssi kasutame, on kaduvväike. Oleme üks vähestest saartest, kus puudub põhivõrk, meie 10kW võrgu kvaliteet on üldteada, aastas vähemalt pool kuud oleme ilma elektrita. Meie väikese tarbijaskonna jaoks ei hakka keegi siia põhivõrku ehitama. Kui suudame meretuulepargid sama väikeselt lahendada - ilmselt ringtoidet kunagi ei tule, võime olla rõõmsad oma looduse rüpes. Kui me ei suuda kasutada oma ressursse, siis me valime selle tee. Kärdlas tutvustati meretuuleparkide planeeringu raames üht uuringut, mis tõi välja, et 10-15 % inimestest on alati kõigele vastu, ükskõik mis tingimustel.

Peaks tohtima paigutada üle 500 kW võimsusega üksikuid tuulikuid ilma maakonnaplaneeringut muutmata. Suuremates tootmisbaaside (Käina, Lehtma) ei jagu enam energiat. Minu nägemus Hiiumaast on, et me oleme energeetiliselt sõltumatu saar, et tuulegeneraatoreid mõistlikult paigutades saab neist kasu kogu Hiiumaa.

Aare-Villu Kattel- üksikute tuulikute paigutamine on maakonnaplaneeringut muutev. Teiste maakondade osas see nii ei ole. See oli nende valik tuleviku suunas.

Inge Talts- saarlased toodavad tuulest energiat rohkem kui oma tarbeks, neil on põhivõrk kuid on ikkagi elektrihäired.

Jaanus Valk- Saaremaal on nagu siin, probleemid on 10 kW liinidega.

Inge Talts- kuidas tuuleparkide arendaja rekonstrueerib jaotusvõrku

Jaanus Valk- jaotusvõrk läheb rekonstrueerimisele koos põhivõrgu tekkega.

Inge Talts- kas ei või tulla olukord, kus öeldakse, et te olete saanud põhivõrgu, jaotusvõrgu jaoks raha enam ei jätku.

Jaanus Valk – paratamatult tuleb rekonstrueerida jaotusvõrku, et võimaldada liitumist. Tänased võrgud ei võimalda liitumist.

Aare-Villu Kattel- see võib olla nii, et kohalik kogukond ütleb - meie tingimus on, et jaotusvõrk saab rekonstrueeritud. See on suuresti meie teha.

Ülo Kikas- kui me räägime 30 MW võimsusest selle planeeringu puhul- kas on tehtud mõni tasuvusarvestus, mida see võimaldaks välja ehitada. Kas me alustasime protsessi õigest otsast? Kui võrk on kulukam ehitada kui see 30 MW, on küsimus valesti püstitatud.

Jaanus Valk- see 30 MW on nii pisike, et mitte ükski arendaja siia ei tule. See planeering ei too meile tuuleelektrijaamu. See saab tulla, kui tekib ka meretuulepark.

Ülo Kikas- 30 MW ongi siis mõttetu, siis võiks olla 10 MW, siis olekski omatarbeks.

Jaanus Valk- omatarbeks peab sama ka liituda võrguga. Praegune tarbimine Hiiumaal on 10-12 MW.

Aare-Villu Kattel- me ei saa lõpmatuseni kõigele vastu olla.

Gunnar Aug- KSH lk 255 on öeldud, et teoreetiliselt saab Hiiumaal paigutada 100 MW valitud aladel. Ainult Hiiumaal on 30 MW piirang, sellel ei ole mingisugust majanduslikku põhjendust.

Aare-Villu Kattel- me võtaksime selle küsimuse hiljem, kui me oleme päevakorraga selle teemani jõudnud.

Gunnar Aug- minu nägemus on, et me plaanime siia vähemalt 100 MW.

Kuido Kartau- ettekanne planeeringulahendusest.

Planeering käsitleb kõige tüüpilisemat ja levinumat tuulegeneraatori tüüpi. Sellele planeeringule järgneb üldplaneering, üldplaneeringu teemaplaneering või detailplaneering.

Kompensatsioonimehhanismide osas on antud juhtnöörid, kuidas edasi käituda.

Mari Kolle – KSH on koostatud kõigile 4 maakonnale ühine. Millest lähtuda - kas seletuskirjast või KSHst.

Kuido Kartau- kehtestatakse planeeringu seletuskiri. KSH, e II köide, on planeeringu lisa, räägib kuidas on jõutud lahenduseni. KSH on 4 maakonnale ühine, järelvalvet teeb keskkonnaamet.

Mari Kolle – on erinevused nõuetes ja piirangutes, see tekitas küsimusi.

Kuido Kartau- planeeringu koostamise käigus erinevad omavalitsused seadsid erinevaid kriteeriume.

Gunnar Aug – kui planeeringut ei kehtestata, kas siis võib igaomavalitsus kehtestada enda jaoks planeeringu, nagu ta tahab. Või kui kehtestatakse, siis omavalitsused enam isetegevust teha ei saa?

Kuido Kartau- kui ei kehtestata, siis on seis nagu praegu- siia võib tulla arendaja, minna valda ja paluda algatada planeering. Võimalik see on, aga pole lahendus. Nendel 2 alal saab edasi minna kas üldplaneeringuga, üldplaneeringu teemaplaneeringuga või detailplaneeringuga. Mujal on tuulegeneraatorite paigaldamine maakonnaplaneeringut muutev. Maakonnaplaneeringut saab muuta üldplaneeringuga (1 aste madalam planeering).

Viljam Heinma- kui vahepeal ehitatakse sinna lähemale kui 2 km majakesed- kas planeering siis ei luba enam ehitada tuulikuid? Või see maa on nüüd elamumaast välja arvatud, sinna ei ole enam sobilik elamuid ehitada?

Kuido Kartau- järgmiste planeeringute puhul tuleb üle vaadata kõik tingimused ja kriteeriumid. Kui ehitada maja, siis see hakkab kehtestama omi reegleid.

Viljam Heinma- omavalitsus saab blokeerida elamuehitust, et mitte seda planeeringut ära rikkuda

Kuido Kartau- võib aga ei pruugi

Jaanus Valk- see on omavalitsuse kaalutlusotsus.

Aivar Viidik- planeeringuga on lubatud maksimaalne koguvõimsus 30 MW, ma saan aru, et see on omavalitsuse poolt soovitud. Kui vaadata kõiki tehnilisi parameetreid- kas see on üldse piisavalt atraktiivne võimalikule arendajale?

Kuido Kartau- Tuuliki Kasonen (Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioon) eelmisel koosolekul ütles, et see on liiga vähe, et keegi hakkaks midagi tegema. Kui võrk tugevneb või põhivõrk tuleb, on ruumi rohkem liituda.

Inge Talts- võrguga ühinemine on keerukas. Millises protsessi osas on mõislik, et planeeritakse täpsemat ühendust

Kuido Kartau- arendaja läheb põhivõrku ja taotleb liitumistingimused. Liitumistingimused sõltuvad sellest, millised on liitumisvõimalused ja tarbimiskoormus. Võrgu haldaja vaatab kui suure tootja saab paigutada ilma, et süsteem tasakaalust välja läheks. Süsteem muutub pidevalt, peab olema konkreetne ettevõtja ja tingimused teada, oletuslikke arvutusi tegema ei hakata.

Jaanus Valk- joonobjekti planeering on nagunii vajalik.

Kristi Ugam- suured tuulikud ei ole taastuvenergeetika. Kui Hiiumaale peaks tuulikuparke rajatama, kas tuleb iga pargi jaoks eraldi kaabel või tuleb üks ühine?

Kuido Kartau - mõistlik on rajada üks kaabel mitte mitu

Jaanus Valk- kaabliga Saaremaal ja lisakaabliga Hiiumaale tegeleb Elering. See ei ole selle planeeringuga seotud.

Kristi Ugam- küsimus Kuido Kartaule- kas te käisite siin Raunistali esindajana?

Kuido Kartau- Hendrikson ja Ko on konsulteerinud arendajat kuid ei olnud Raunistali esindaja. Kui keegi soovib midagi arendada, siis on normaalne, et ta kaasab konsultandi.

Kristi Ugam- kas teile maksti selle eest?

Jaanus Valk- kuidas see selle teemaplaneeringuga praegu haakub?

Kristi Ugam – Hendrikson ja Ko tegi poole väiksema pakkumise kui kaks ülejäänud arendajat. Kas te kustutasite kõik andmed oma arvutist, enne kui te hakkasite tegema seda planeeringut? Selleks, et olla sõltumatu?

Kuido Kartau- meie pakkumine oli odavam, sest et meie tööde portfell oli suurem. Et olla professionaalne, peavad sul olema ette näidata tehtud tööd. Me olime konkurentsivõimelisemad.

Riho Rahuoja- vaatasime siseauditiga üle kogu selle protsessi. Tõesti üks konsultatsioonifirma oli teinud oluliselt odavama pakkumise. Hankekomisjon küsis pakkujalt täiendavalt andmeid ja jäänud seletustega rahule ja sõlmis lepingu. Teised kandideerijad ei vaidlustanud seda otsust. Miks see pakkumine odavam oli, hr Kartau just selgitas. Minul ega siseauditil ei ole täna andmeid, et see oleks tehtud kellegi huvides.

Kristi Ugam- teie volituste hulgas ei ole võimalik kontrollida kahtlusi, mis on rahva hulgas. Kas te olete pöördunud vastava pädevusega asutuste poole, uurimaks välja kellele kuulub Raunisaarest see 2%?

Riho Rahuoja- selle 2% osaluse kohta maavanemal ligipääs puudub. Mida ma saan tuvastada, olen tuvastanud. Ootan ära SIM järelevalve tulemused.

Maie Jeeser- Eesti 2030 on öeldud, et peaksime elektrienergiat tootma enda tarbeks mitte ekspordiks. Kas Hiiumaa kavatseb eraldi ilma Eestita energiat välja tootma hakata? Meie jaotusvõrk on selline, et me ei saa midagi juurde võtta, ei saa ka väiksemaid tuulikuid panna.. Peaks aega maha võtma ja veel planeerima, mismoodi oleks õige tegutseda. Praegu nagunii midagi teha ei saa. Eesti 2015 aastaks planeeritud taastuvenergia võimsus 160 MW on praeguseks juba täidetud, Eestit me aidata nagunii ei saa.

KSHs on öeldud, et on võimalik mõju loodusturismi teenusele, see ju Hiiumaa turism põhiliselt on. Mõju turismile, loomastikule, linnustikule. Lindude rände ei ole täpselt paigas. Mõjud mobiilsidele, raadiosidele. Männamaa mast jääb suurele osale Hiiumaa elanikkonnast tuulegeneraatorite taha. Me ei kujuta ette müralevi 250 m kõrgusel. Kui ei oska otsustada, siis võib-olla tuleks veel aega võtta ja mõelda pikemalt.

Jaan Ugam- kui realiseeritakse tuulepark ja kui see amortiseerub. Missuguses seaduses ja mismoodi on fikseeritud see kuidas see kõrvaldatakse? Kes maksab?

Jaanus Valk- see tuleneb ehitusseadusest. See on arendaja mure. Kui firma läheb pankrotti, läheb kohustus üle

Aare-Villu Kattel- kui oskame selle küsimuse esitada, oskame selle ka lepingusse panna. See on meie kätes. Me saame selle riski maandada.

Jaan Ugam- on korraldatud koosolekuid, dokumentatsioon oli välja pandud . Kuid milleks seda tehti, miks me oleme siin?

Aare-Villu Kattel- et kaasata kogukonda. Te väidate, et me pole arvestanud. Samas te kuulsite täna sõnavõttu, kus öeldi, et oleme liigagi palju arvestanud. Ei ole reaalses elus olukorda, et kõik inimesed on ühel meelel. Tuleb leida tasakaal.

Jaan Ugam- rahvas on on kulissid ja lavastus toimub. Meie ei ole tuuleenergeetika vastu vaid tuuleenergeetikal olgu õige koht ja maht. Hiiumaal peaks olema väiketuulik ja päikesepaneel, mis kuulub kogukonnale ja et oleks võimalik anda ülejääk jaotusvõrku või mõnda suuremasse võrku. Roheline energia võib olla „roheline" hoopis selles mõistes, et see on ebaküps- me teame liiga vähe, me mõtleme liiga vähe. Oleks vaja veel mõtelda ja kaaluda.

Viljam Heinma- Hiiumaa teed on nõrk koht. Kuidas neid teid taastada, need on juba praegu ära sõidetud. Tulevad rasked masinad ja palju vedamist.

Aare-Villu Kattel- planeeringu raames vaadati seda teemat. Sellises mahus tuulikute rajamisel ei teki olukorda, et meil ei oleks materjali, et teid taastada. Me ei tea, kas materjal tuleb sisse või ei, aga Hiiu maapõues on piisavalt kruusa ja liiva.

Küsimus saalist- kas tahate, et Hiiumaa vee alla ära upuks?

Aare-Villu Kattel- vastus on- ei taha.

Riho Rahuoja- kokkuvõte planeeringu tulemustest. Kompromisside otsimine keeruline. Olen läbi lugenud kirjad ja vastused. Vastused ei pruukinud kõiki rahuldada, kuid püüdsime hoida vastuseid antud planeeringus. Palju oli küsimusi, mis ei olnud seotud antud planeeringuga, palju räägiti juba järgmistest sammudest, paljud asjad on järgmiste planeeringute ülesanne. Kirjad, mis puudutasid korruptsioonikahtlusi ja huvide konflikt- meile kättesaadavate andmete põhjal ei õnnestunud tuvastada korruptsiooni. Vajadusel võib pöörduda kaitsepolitsei poole, kelle võimalused on suuremad. Olen konsulteerinud ka siseministeeriumiga- siseministeerium on avaldanud kartust, et Hiiumaal on piiranguid ülearu palju sisse viidud. Seda otsustab siseministeeriumi järelevalve. On tekkinud tunne, et liiga palju mõeldakse vandenõu teooriatele. Olen töötanud kaua riigiametis ja tean, et paljudes kohtades on olemas suured huvigrupid, kes suudavad mõjutada poliitikuid ja meie seaduseloomet. Kuid ma ei usu et on olemas huvigruppe, kes suudaksid üle sõita kohalikest omavalitsustest ja kohalikust kogukonnast, ilma, et see planeering midagi ei tähendaks. Järgmisena läheb siseministeeriumisse järelvalvesse, kaasa lähevad ka kõik kirjad. Hiiumaa arengustrateegiaga tõenäoliselt toimuvad protsessid paralleelselt. Kui mõni üldplaneering või detailplaneering peaks selle planeeringuga vastuolus olema, siis me näeme seda. Maakonnaplaneering ei suuda

vastata kõigile küsimustele. Järgnevate planeeringutega saab oluliselt täpsemaks minna. Kogukonna otsus ja kasu võiks olla määrav.

Taavi Ugam- Emmaste valla nii valitsuse kui ka volikogu seisukoht ei ole ühtinud Jaanus Valgu seisukohtadega. Saatsime kirja eelmise aasta lõpus, enamus küsimusi ei saanud vastust.

2010. a aprillis saatsin lingi- mahukas dokument, mis mõjutab inimese tervist, müra. Maailmas on palju vastavaid uuringuid. Selles planeeringus oli müra kohta 3 lõiku, mis kinnitavad, et kui kõrv ei kuule, siis puudub igasugune mõju. Selles dokumendis on vastupidised järeldused, aga see on arvestamata jäetud.

Aare-Villu Kattel- kõrvale mittekuuldavat müra osas me tugineme Terviseameti seisukohtadele.

Kristi Ugam- Terviseamet ei ole uurinud infraheli mõju inimestele. Maailmas on neid uuringuid tehtud, üks neist on tõlgitud eesti keelde, selle valim oli 38 inimest. Võrreldav valim on Eestis Aulepas olemas. Need inimesed, keda küsitleti, oleks võimalik uurida. Aulepas 3 lähedal asuva küla inimesed on alates aastatest 2008, 2009 kaevanud mõjude üle ja arendaja ei võta neid kuulda.

Urve Pill- Aulepas on küll olnud probleeme müraga kuid tuulegeneraatoreid on reguleeritud ja see probleem nii suur ei tohiks enam olla.

Urve Pill esitab kokkuvõte laekunud kirjadest ja vastustest.

Viimane- sundvõõrandamine toimub vabariigi valitsuse kaalutlusotsuse alusel, arendaja ei saa sundvõõrandada, seda ei ole siiamaani ka kordagi tehtud.

Kristi Ugam- arendaja valib asukoha, tehakse eelvalik, planeering ja siis on õigus sundvõõrandamisele. See on seaduses kirjas.

Aare-Villu Kattel- see peab olema ülekaalukas ja selge avalik huvi seda tuuleparki just selles kohas teha. See on kirjas sundvõõrandamise seaduses. Kui see huvi on olemas, saab sundvõõrandamise algataja olla omavalitsus. Teoreetiliselt see võimalus on olemas, aga praktiliselt mina isiklikult ei näe selle realiseerimise tõenäosust.

Inge Talts- Tuuleenergeetika Assotsiatsioon on tellinud selle kohta juristide ekspertiisi, mis on nende kodulehel.

Ülo Kikas- kõige ebaloogilisem on ülekandeliinide küsimus, et neid ei vaadeldud koos. HOL poolt esitati ettepanek Hiiu maavanemale algatada maakonna teemaplaneering, mis sisaldaks ka ülekandeliine. Miks vaadeldi neid küsimusi eraldi?

Aare-Villu Kattel- oleks loogiline neid koos vaadata. Planeering koostati 4 maakonna peale ühiselt. Tõenäoliselt oli kaalutlus see, et hinnati, et kui trassikoridorid on sees, läheb töö väga kalliks ja ei piisa raha. Vajadusel antud maakonnaplaneering koostatakse, kuid tänase lubatud 30 MW juures ei ole see põhjendatud. Neid oleks võinud koos teha kuid saab ka lahus teha.

Ülo Kikas- juhul kui 30 MW ei ole võimalik ellu viia, võiks sätestada näiteks 3 MW, mis oleks reaalselt võimalik?

Aare-Villu Kattel- võib-olla toimuvad muudatused lähiaastatel, võib-olla uuendatakse seda liinilõiku ja võimalused kasvavad. Siis peab hakkama maakonnaplaneeringut uuendama. Kui me teeme dokumenti tuleviku jaoks, peaksime värava jätma natuke suuremaks.

Kristi Ugam- oleks planeeringu võinud teha pealiskaudsemalt kuid reaalsemalt. Ülekandeliinid puudutavad ka sundvõõrandamise teemat ja see on oluline. Ma usun küll, et sundvõõrandamist ei tule, sest see on nii pikk protsess, inimesed väsivad ja on nõus müüma.

Aare-Villu Kattel- kui me vaatame tänast Hiiumaa pilti ja mida me lubame siia panna- 30 MW ei ole maht, mis pakuks huvi reaalsele investorile. Sundvõõrandamise tõenäosus on minimaalne.

Ülo Kikas- võtke see 205 m kõrgus alla 150 m peale. Veel olematu tehnoloogia ja mõjud, mida me ei tea, on võetud planeeringusse sisse. See on inimeste tervisega riskimine.

Mari Kolle – mis sellest planeeringust pärast tänast koosolekut edasi saab?

Aare-Villu Kattel- see läheb siseministeeriumisse järelvalvesse, seal vaadatakse, kas seda on tehtud seaduste kohaselt. Kui kaua see seal on, ei oska prognoosida.

Ülo Kikas- kui siseministeerium ütleb, et 30 MW piirangut ei saa panna, mis siis saab?

Riho Rahuoja- võibolla on 2 km piirang hoopis probleem. Kui tuleb tagasi, tuleb seadusega kooskõlla viia, tuleb alustada läbirääkimisi omavalitsustega ja protsess hakkab otsast peale. Piirangud ei ole planeerimisseadusega vastavuses

Tiivi Lipp- mõned omavalitsused võisid öelda, et meile ei tule mitte midagi. Meie ütlesime, et teeme sinna- kas see on ebaseaduslik?

Riho Rahuoja- kindlasti ei ole see ebaseaduslik. Ma ei kasutaks sõna ebaseaduslik, ütleme, et need piirangud ei ole planeerimisseadusega vastavuses, et see ei ole maakonnaplaneeringu teema. Selliseid piiranguid võib seada detailplaneering.

Aare-Villu Kattel- lõppsõna. Meie seisukohad on erinevad ja tõenäoliselt jäävad erinevaks, kuid avalikkuse kaasamise läbi on planeering saanud sellise kuju, mida see muidu ei oleks saanud.

Lõpp kell 19.03

Urve Pill